

O tom, jak jsem se přizpůsoboval svým „pánům“

Götz na mé pochyby o jeho rovné páteři kritické odpověděl 23. ledna v Národním osvobození. A sice takto: Prý nemám práva ke své výtce, poněvadž sám jsem se prý vždycky „přizpůsoboval svým stále se měnícím pánům“, poněvadž prý jsem „zradil vše lepší ze své minulosti“, poněvadž prý „páteře už vůbec nemám, protože jsem ji desetkrát zlomil“. Kdože to píše? Nevěřil jsem svému zraku, když jsem četl podpis: František Götz. Tedy člověk, který se mnou ještě před půlrokem byl v redakci téhož listu, který mně před několika málo týdny poslal Jasnici se horizont s tímto vlastnoručním věnováním: „Panu prof. dr. F. X. Šaldovi v oddané úctě Fr. Götz.“ Kdybych byl o knížce Götzově mlčel, měl bych tedy i nadále „oddanou úctu“ Fr. Götzovi. Ale že jsem promluvil po svém poznání a svědomí a formuloval pochyby literární i mravní —, naráz jsem lump a všivák. Nu, to všecko by tedy nestálo za odplivnutí. Ale bylo mně řečeno, že před Götzovým článkem uveřejnil sobotní Večerník Práva lidu nějaký entrefeuille o mé vybájené nespolehlivosti a proměnlivosti. Právo lidu tedy Götzovi jaksi inspirovalo. Nečetl jsem toho článku, ale obsah byl mně jedním přítelem tlumočen spolehlivě, doufám. Proto, abych toto travičství již jednou zarazil, píši tuto kapitolku o své „přizpůsobivosti“ svým četným „pánům“.

První můj „pán“ byl v devadesátých letech minulého století Jan Otto, nakladatel Slovníku naučného, jehož redakce jsem byl členem. Jan Otto byl mladočech, a proto, abych se mu přizpůsobil a abych mu sloužil, hájil jsem veřejně — mladou tehdy stranu sociálně demokratickou, které tropili tehdejší vlastenci tytéž líbeznosti, jaké dnes tropí komunistům tzv. státotvorníci. Byli vyhazováni z národa, bylo před nimi zavíráno Národní divadlo, nemělo prý se jim povolit slavnostní představení 1. května atd. Byli to bídáci, zrádci, vyvrhelové. A proto, abych se přizpůsobil svému chleboďárci mladočechu a měšťákovi, svolal jsem s jinými literáty — dr. Herbenem, F. V. Krejčím, zemřelým Podhorským — dvě veřejné schůze do Typografické besedy ve Smečkách,

na nichž jsem řečnil, na nichž jsem protestoval proti teroru stran národních, na nichž jsem doporučoval p. Dědice, prvního kandidáta sociální demokracie do říšské rady . . . Tak jsem se „přizpůsobil“ svému „pánu“. Že jsem byl za to v redakci Naučného slovníku častován poklonami a líbeznostmi, rozumí se samo sebou.

Druhý můj „pán“ byl G. Dubský, administrátor deníku Čas a vydavatel Noviny, jejímž jsem byl redaktorem. Jak jsem se tam přizpůsobil realismu, mohl by se dočíst p. Götz z útočných článků, které přinášel o mé činnosti v Novině Herbenův Čas. A nestačí-li mu to, tož z noticky, kterou potom, když byla Novina zastavena, napsal týdeník Přehled, list v některých zásadních bodech Času a realismu odporčí. Konstatoval tam po pravdě, že jsem své literární páteře neohnul.

Za války roku 1917 na podzim byl jsem pozván redaktorem Jonášem do Venkova, abych tam psal nedělní fejeton. Tehdejší Venkov nebyl dnešní Venkov. Byl to jediný denní list, kde byla aspoň špetka volnosti, poněvadž vláda rakouská agrárníky přece trochu respektovala. A přizpůsobil jsem se tak znamenitě agrárikům, že mne jednoho dne, když jsem přišel do redakce, oslovil K. Jonáš: „Všecka čest vašim fejetonům, pane doktore, ale vy nám sem nasazujete *socialismus*.“ A Jonáš viděl dobře. Psal-li jsem do Venkova na příklad o „návratu k půdě“, byl to agrarismus *sociální*, za nějž se nikterak nestydím ani dnes. Žádal-li jsem, aby měl každý několik hrud půdy, žádal jsem totéž, co žádal na příklad Anatole France, komunismu více než blízký.

Tenkrát ke mně chodili přátelé a říkali: Ale ty nepatříš do Venkova, ty máš psát do socialistických listů. Já krčil rameny a odpovídal: Je mně lhostejno, kam piši, důležité je jen, co piši; jsem oddělen snad od politiky dosti tlustou čarou, aby lidé věděli, že k nim mluví ne novinářský zřízenec strany, nýbrž volný spisovatel. Ostatně, založte mně časopis a budu psát jen do něho . . .

Pak jsem byl pozván do Tribuny. A poněvadž v redakci seděli dva vášniví členové generace tzv. pragmatistické, Peroutka a Kodiček, hájil jsem a propagoval jsem proti nim generaci poválečnou, která jim byla trnem v oku. Tak jsem se tedy „přizpůsobil“ svým novým „pánům“. A zlomil si páteř po čtvrté podle Götzovi.

Večerník Práva lidu napsal prý, že jsem se po agrárikovi stal národním socialistou. Lež, na níž není zbla pravdy. Nikdy jsem nepodepsal přihlášku do strany národně sociální, nikdy jsem nebyl jejím členem, jako nejsem členem žádné jiné strany politické; psal jsem do Českého slova jako volný literát. Byla sice vyjednávání s ministrem Stříbrným, s Klofáčem a jinými národními sociály, jichž se účastnila naše skupinka z Kritiky, ale k nijakému pozitivnímu výsledku se nedošlo.

Právo lidu mně prý také připomnělo, že jsem podepsal volební pro-

hlášení na podzim 1925. To je něco, o čem by mělo Právo lidu mluvit zcela opatrně. Pan Vachek, který se mnou tehdy jednal, mohl by Právu lidu povědět, nejen jak stál o můj podpis, nýbrž i že hrot prohlášení směřoval v mém pojetí ne proti komunismu, nýbrž proti liberalismu; učinil jsem svůj podpis závislý na odstavci ostře odsuzujícím liberalismus a p. Vachek se podrobil, ačkoliv nerad, — neboť tím ztrácel podpis Hilarův. Hilar jest sice, pokud vím, organisovaný sociální demokrat, ale jen jakýsi luxusní nebo dekorační sociální demokrat, který má ve straně výjimečné postavení. Smí sice kondolovat straně, zemře-li její vůdce V. Němec, ale nemusí podepsat zásadní projev proti liberalismu, poněvadž by si tím rozhněval svého příznivce p. Peroutku . . . Pan Vachek mohl by také říci redakci Práva lidu, že dal jsem svůj podpis na prohlášení jen za podmínky, že naváže náš kroužek styky s komunistickými intelektuály, aby se vytvořila jednotná levá fronta, která by od případu k případu prostředkovala mezi komunisty a socialisty; že přípravné schůze k té levé frontě se konaly v mém bytě v zimě 1925/26; že se jich účastnili kromě nás dvou i pí Benešová, major Pešl (z Národního osvobození), A. M. Piša. V lednu 1926 o poslední takové schůzce bylo mně řečeno, že bychom se mohli příště sejít u pí Anny Marie Tilschové na Malé Straně, ale na pozvání k té schůzce čekám marně dodnes, patrně proto, že p. Vachkovi šlo mnohem více o můj podpis než o vytvoření té levé fronty . . .

Götz píše také v Národním osvobození, že prý jsem se svou poslední polemikou proti němu přizpůsobil Rudému právu. Pan Götz se jako obvykle, mylí. *Týmiž příkrými výrazy* odsoudil jsem to, co nám ztropil v Tvorbě při příležitosti článku Honzlova, v dopise O. Fischerovi v červenci minulého roku; Fischer ho snad nezahodil, i může jej ukázat Götzovi a každému, koho to zajímá; již tam jsem napsal, že jsem s Götzem mravně hotov. Přičemž opakuji: článek Honzlův nebyl „nespravedlivě příkrý a bezohledný“, ani „čiře osobní“, jak píše Götz, nýbrž zcela věcný, loajální a velkou Hilarův příznivý, ale ovšem kritický! Jen byzantinismus, jemuž je Hilar nekritisovatelný, může se nad tím článkem pohoršovat. Nemohu ho zde otiskovat, poněvadž bych na to potřeboval několik čísel Rudého práva; koho věc zajímá, přečte si ho v prvním ročníku Tvorbě.

Mé postavení k politickým stranám jest zcela prosté a jasné. Jsem svým přesvědčením, jak jsem několikrát řekl, levý socialista; a každý nalezne mne na mém místě vždycky, kdykoli půjde o ně. Ale nezavírám se do žádné pozitivní formulky stranické, nemohu se do ní zavírat, poněvadž nejsem a nechci být aktivní politik, poněvadž jsem a chci být i v politice kritik. A není kritiky bez volného poměru ke kritizovaným. Jsem přesvědčen, že jako volný spisovatel a kritik prospívám dobré věci

více než jako aktivní politik, který musí být poslušen ordu své strany; svým volným kritickým slovem a pojetím mohu prospěti víc než slepou příslušností stranickou. Neprošel jsem, jak mně imputuje Právo lidu, nijakými stranami; ale i kdybych byl prošel, neviděl bych v tom nic závadného. Kritik musí mít do všech stran a útvarů přístup, ale takový, „aby z nich mohl naléztí kdykoli i — odstup,“ napsal veliký politik anglický, který rozuměl i dobře literární kritice; a zdůrazňuje, že kritika dělá kritikem *zkušenosti*, kterých ovšem nemůže sbírat ani na Měsíci ani ve své pracovně, nýbrž v politickém životě a boji zcela konkrétním.

To jsou věci mezi vzdělanými národy dávno ujednané, tak jasné jako světlo sluneční. Musím-li zde o nich mluvit, padá hanba za to ne na mne, nýbrž na mé nepřátele, kteří by mně dovedli upřítí nos mezi očima.

Sergej Jesenin: O Rusku a revoluci

Přiznám se bez mučení, že jest mně těžko pochopiti z tohoto výběru (i z jiných básní do češtiny nebo němčiny přeložených) básnickou velikost Jeseninovu, o níž jsem toho tolik slyšel a četl. Snad se neumím vcítit do ruských měř a zvyků, ale některé básně jsou mně přímo potrhané a protrhané násilně bolestnými gesty jako papírové obruče v cirku skoky klaunů. Nevím, ale těžko snáším takového stupně zveřejnění lyriky — nevím, jak bych to jinak řekl —, kde se z vlastní duše udělá průchodní dům a do něho se posadí básník jako harmonikář jejich dryáčnický křiklavých morytátů nebo selbstmorytátů. Jest to lyrika pro můj vkus příliš zteatralisovaná, jako jest mně zteatralisované na příklad divadlo Andrejevovo. Jesenin jest mně nejvíce básníkem tam, kde je nejkliďnější: kde nechá věci přistoupiti k sobě; pak mu sdělují šeptem svá tichá tajemství, jež se mu jinak nepodařilo vytlouci z nich ranami, kdy je jen rozehrmotil, ale nerozppíval. Mathesius píše o něm v pěkném doslovu kritickém, že byl na sklonku svého života na cestě k Puškinovi, na cestě k jistému druhu realismu. Kde k tomu nalézám náběhy, líbí se mi nejvíce.

Překlad tohoto básníka jistě není nic snadného. Jindy kritisovali kritikové (i my jsme si tak vedli v mládí) takovým způsobem, že si položili vedle překladu originál a srovnávali řádku za řádkou nebo sloku za slokou, je-li vystižen dosti spolehlivě její obsah pojmový a logický. (Neznal-li cizí jazyk, z něhož bylo překládáno, a byl-li svědomitý, dal si kritik nějakým známým přeložiti doslova prózou tu kterou báseň a pak srovnával.) Ale to je metoda dětinská. Báseň není řada pojmů nebo představitel oděných slovy, nýbrž stavba světla, barev, zvuků, stínů, dobrodružný vír mihotavých obrazů a tropů, akord obraznosti i citovosti, živý, teplý živočich, kterého neudržíš na vteřinu v mysli v stejné podobě, jako